

Cum se face și cum se vede un festival de teatru

O tragere de concluzii

A fi *festival-goer* (adică „plimbăreț” pe la festivalurile de teatru) este ca și cum ai fi degustător, iar munca de organizator seamănă cu sarcina unui bucătar-șef. Nu știu la ce peisaj se uită directorul din fotoliul său. Din unghiul invitatului se văd însă nu doar „bucatele”, ci și cât de mult și cum s-a depus efort pentru ele: structura, acuratețea și transparența strategiei, inventivitatea și profesionalismul managerului, calitățile lui de șef și cele de amfitrion (vezi ospitalitatea recunoscută a lui Emil Boroghină, directorul T. N. Craiova și al Festivalului „Shakespeare”), tonul care face muzica etc. Pe de o parte, condiția invitatului la festivalurile de teatru este una *voyeur*-istă: e mai plăcut, mai plin de surprize și mai... comod (uneori chiar și mai penibil) să fii musafir decât gazdă. Pe de altă parte, a observa înseamnă a te obiectiva: e nevoie, din nefericire, de un singur fir de păr în ciorbă ca să afli cât de bine s-a legat la cap stăpânul casei.

Ancheta noastră s-a născut din pura curiozitate a unor hoinari pe la festivalurile de teatru de a descoperi cât de lung este drumul „de la mână până la gură”, adică de la cum sunt concepute la cum sunt percepute astfel de manifestări. Cât de fondate sunt bucuriile și indignările „plimbărețului” și cât de tolerabile sunt limitele organiza-

torice. De aceea, am solicitat păreri de directori de festivaluri (dintre cele mai cunoscute și mai pline de interes), alături de cele ale unora dintre invitații lor din rândul presei. Ambele categorii de „anchetați” ne-au confirmat că atunci când există nereguli, vina pentru ele aparține aceleiași stări șubrede a sănătății teatrului românesc, care decurge (și) din felurile boli ale economiei. Nu ajung (atunci când există) ideile, ambițiile, și nici curajul haiducesc al organizatorilor. În mare parte din cazuri, „profilul” (a se înțelege: adecvarea la temă) al unui festival este influențat tot de sărăcia ofertei teatrale, care e o consecință a sărăciei generale. Așa se întâmplă că se adună, sub o singură umbrelă, producții ce nu intră întotdeauna în regulament. Astfel, în situația în care o atare „manifestare” are toate scuzele pentru neîmpliniri și compromisuri, s-a născut formula „Bine că s-a ținut”. Nu e cumva un alt fel de a spune „Boală lungă, moarte sigură”? Sau, poate, e o formă de rezistență? La urma urmei, cui folosește un festival de teatru? După cum rezultă din majoritatea răspunsurilor, în orice caz, publicului.

M.H.

P.S. Ancheta va continua și în numărul următor.

1. Dacă este un festival preluat de dumneavoastră, ce tradiție continuă sau ce ați dorit să schimbați și de ce? Dacă este inventat, ce vreți să spuneți cu el?
2. După ce criterii sunt selectate spectacolele și de către cine? De ce ați ales această formă de selecție?
3. Vi se pare normal ca același spectacol să fie prezent în mai multe festivaluri?
4. De ce credeți că e mai bine să fie competitiv/necompetitiv?
5. Care este publicul-țintă și în ce măsură credeți că festivalul dumneavoastră îi stimulează interesul?
6. Care sunt sursele de finanțare?

„FĂCĂTORI”

Corneliu-Dan Borgia,
director, și

Victor Scoradeț,
director artistic al
Festivalului de Teatru,
Piatra Neamț

1. Înființat în 1992, ca urmaș al unui fost festival național, și transformat, tot atunci, în festival internațional, el a fost preluat de actuala echipă în 1995.

Principala problemă pe care am încercat să o rezolvăm din 1995

încoace a fost definirea unei identități *precise* într-un peisaj festivalier intern foarte aglomerat și destul de inform. În stabilirea acestei identități, un criteriu esențial l-a constituit tradiția foarte specială a scenei nemțene, o tradiție a inventivității și căutării, a riscului estetic și nonconformismului, așadar, a unei atitudini foarte moderne, foarte productive în orice instituție care dorește sincer să producă un teatru viu, un teatru al zilelor noastre, pentru spectatorii din zilele noastre.

Cealaltă coordonată definitorie a pornit de la necesitatea reală a unui dialog efectiv, sistematic între culturi. Ea s-a materializat în secțiunea *Focus*, o secțiune unică în contextul festivalier european și care își propune să prezinte, la fiecare ediție, un anumit spațiu teatral – atât prin spectacole din acel spațiu, cât și, mai cu seamă, prin producții din alte spații culturale, cu piese, teme, motive specifice spațiului focalizat. De exemplu, la ediția cu focus românesc au putut fi văzute spectacole din Ungaria sau Japonia cu piese românești, în încercarea de a surprinde dialogul dintre cultura focalizată și cea maghiară, respectiv japoneză.

2. Selecția este operată de către directorul artistic, în consens cu directorul festivalului, criteriile fiind aceleași cu cele ce definesc identitatea festivalului și care au fost schițate la primul punct: originalitate, inventivitate, sfidarea convențiilor, curajul căutării. Lor li se adaugă, pentru secțiunea *Focus*, cele legate de spațiul teatral ales pentru fiecare ediție în parte. Această formă de selecție face posibilă asumarea clară a unui sistem de valori și de criterii în con-

formitate cu identitatea festivalului.

3. Firește. Căci principalul beneficiar al unui festival este publicul din orașul ce organizează festivalul, așadar contribuabilii din ai căror bani se face festivalul și care trebuie să aibă, astfel, posibilitatea de a vedea spectacolele cele mai importante pe care acel festival și le poate permite. Iar numărul producțiilor importante nefiind foarte mare, cel puțin pe plan intern, este inevitabil și normal ca acestea să fie invitate la festivaluri diferite, fiecare festival având, evident, publicul său.

Cât despre criticii care ar avea ocazia să fie invitați la toate festivalurile de la noi, prezența unor spectacole pe care le-au mai văzut are două avantaje posibile: în cazul în care spectacolul respectiv le-a prilejuit o emoție intensă, au șansa de a o re trăi; în caz contrar, au două ore libere, situație relaxantă atunci când festivalul are un program foarte plin! Și dacă locul cu pricina se mai distinge și prin obiective turistice sau culturale importante, nu vedem nici un motiv de indispoziție...

4. Caracterul competitiv obligă. Căci premiul acordat de un festival (sau premiile, cel mult două, căci un număr mai mare de premii creează confuzie și diluează!) are șanse să se impună într-un context teatral internațional numai direct proporțional cu forța, cu nivelul valoric al festivalului însuși. Altminteri, așa-zisa competiție nu oferă decât prilejul unor satisfacții mărunte, precum materializarea unor mici orgolii locale, mulțumirea unui număr cât mai mare de participanți minori etc. Prin urmare, pare de dorit ca un festival cu posibilități reduse să se abțină de

la acordarea unor premii oricum lipsite de semnificație.

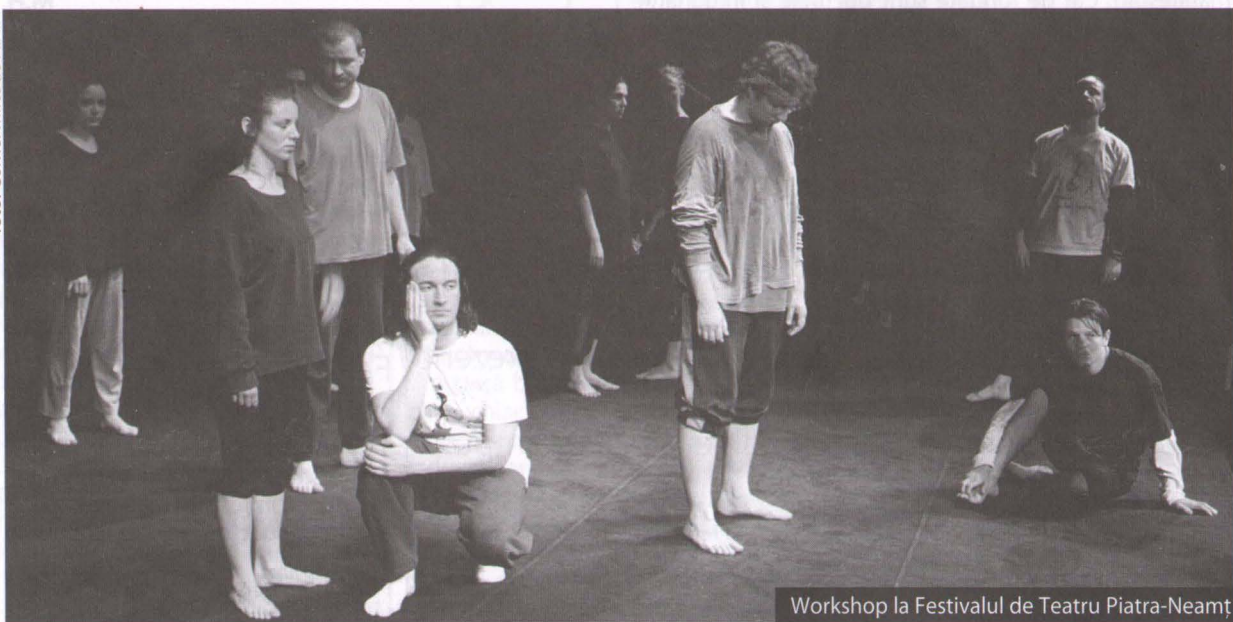
5. Pe de o parte, publicul obișnuit al Teatrului Tineretului, așadar un public pretențios și competent; pe de altă parte, spectatorii „de festival”, așadar oamenii atrași de evenimentul cultural internațional și pe care eventuala reușită a festivalului îi poate transforma în spectatori constanți ai teatrului nostru.

Cât despre interes, credem că acesta crește de la an la an, judecând după curba ascendentă a audienței, în ciuda curbei descendente a nivelului de trai, care impune o drămuire cât mai riguroasă a veniturilor.

6. Consiliul Județean Neamț, Ministerul Culturii, Departamentul pentru Relații cu Românii de peste Hotare, Consiliul Local Piatra Neamț, UNITER, RIFIL s.a. Săvinești (sponsor principal).

Mircea Cornișteanu, director al Festivalului de Dramaturgie Contemporană, Brașov

1. Este preluat de către mine. Am fost invitat acum patru ani să fiu directorul festivalului (după care am devenit și directorul Teatrului "Sică Alexandrescu"). În această calitate, i-am schimbat denumirea din Festivalul de Teatru Contemporan (o sintagmă care mi se părea prea cuprinzătoare, permițând includerea oricăror titluri de piese) în Festivalul de Dramaturgie Contemporană, mai restrictiv și mai aproape de intenția organizatorilor, aceea de a încuraja și de a pune în valoare creația dramatică a ultimelor decenii, prin

Workshop la Festivalul de Teatru Piatra-Neamț

spectacole de calitate. În 1998 și 1999 nu am putut organiza festivalul din cauză că nu am obținut fondurile necesare, dar în acest an avem promisiuni ferme, așa că în luna decembrie sperăm că va avea loc cea de-a XIV-a ediție.

2. Am hotărât ca selecționerul să fiu eu, pentru ca întreaga răspundere, în cazul unui eșec, sau laudele, pentru o posibilă reușită, să fie ale mele. Întâlnim suficiente cazuri în care reproșurile se adresează nu se știe cui sau, de-a valma, organizatorilor, selecționeților, situației generale a teatrului românesc, încât am hotărât ca toate oalele să se spargă numai în capul meu, atât în calitate de selecționeț, cât și în cea de director al festivalului. Criteriile de selecție sunt, evident, subiective; invit spectacole pe care le consider valoroase și care să se încadreze în tematica festivalului. Într-un cuvânt, invit ceea ce îmi place mie.

3. Cred că da, doar pentru că un spectacol foarte bun e normal să fie văzut în cât mai multe locuri.

4. Cred că e mai bine să fie competitiv. Pentru că aceasta stimulează creația. Cu riscul de a exista și decizii injuste. De altfel, în toate competițiile există și asemenea posibilități.

5. Publicul-țintă îl reprezintă toți spectatorii brașoveni, care, de obicei, dau năvală la spectacolele festivalului.

6. Cred că cele obișnuite. Consiliul Local Brașov, veniturile proprii și eventualii sponsori.

Alice Georgescu, director al Festivalului Național de Teatru

1. E greu de spus ce tradiție continuă Festivalul Național de Teatru; singura mea temere e să nu o continue pe cea a Festivalului Național "Cântarea României", cu care, oricum, are în comun prima parte a denumirii... De ce este greu de identificat o tradiție? Pentru că, de la prima sa ediție, festivalul s-a schimbat în fiecare an, în funcție de ideile organizatorilor, ale selecționeților, ale colaboratorilor și ale altor "oameni de bine", care, la început, au fost în fiecare an alții. Nici măcar directoratul de trei ani (un prim pas spre normalitate) al Cristinei Dumitrescu - care, de altfel, a trebuit să lupte împotriva a felurite obstacole precum birocrăția, impostura, incorectitudinea, reaua voință ș.a.m.d. - nu a izbutit să dea "manifestării" un contur limpede. În ceea ce mă privește, anul trecut am preluat festivalul "din mers", în urma incredibilei dispariții a Cristinei; anul acesta am fost contactată de conducerea Ministerului Culturii (principalul or-

Mircea Andreescu și Dan Săndulescu în *Tărâmul celălalt* de Dušan Kovačević, Teatrul „Sică Alexandrescu”, Brașov (regia: Horea Popescu)

ganizator) abia la mijlocul lunii mai, adică nepermis de târziu. În aceste condiții, chiar să vreau, nu știu dacă aș mai putea schimba ceva. Și de vrut, aș vrea. În primul rând: acest festival *trebuie* să devină o instituție! Câtă vreme el nu va fi așa ceva, directorul va rămâne un soi de marionetă care, în loc să conducă efectiv, trebuie să se roage de (și, când îl lasă nervii, să se mai și rățoiască la) persoane pe care nu le-a adus în echipă, pe care nu poate să le tragă la răspundere dacă greșesc și nici să le plătească mai bine dacă merită acest lucru. Nu mai spun că nu poate avea nici un fel de control asupra fondurilor și a felului în care sunt cheltuite ele. Aș mai schimba, apoi, denumirea festivalului, fiindcă pe cea actuală o socotesc pompoasă și, totodată, neclară. Nu aș reveni însă nici la vechiul "I.L. Caragiale", în ciuda simpatiei totale pe care i-o port "onorabilului", pentru că mi se pare o idee romănțios-desuetă și inadecvată obiectului: gândiți-vă cum ar suna Festivalul Național "Branislav Nușici" la Belgrad sau Festivalul Național "Madách Imre" la Budapesta! Nu v-ar sugera că acel festival se ocupă exclusiv de creația autorului respectiv? (Ca să nu mai zic de un festival "Molière" în Franța, sau unul "Shakespeare" în Anglia, sau unul "Gogol" în Rusia.) I-aș zice, poate, prin analogie cu omologul parizian, Festivalul de Toamnă sau i-aș căuta un nume care să cuprindă o referire la orașul București (deși nu e deloc ușor să compui denumiri decente pornind de la numele frumoasei noastre capitale...). În fine, aș încerca să-i delimitez niște secțiuni (nu în chip foarte rigid, totuși), dintre care unele - Companii independente, spre exemplu - ar fi dotate cu un premiu al cărui prestigiu să-i dea laureatului

posibilitatea, să zicem, de a-și atrage mai ușor sponsori, contracte etc. Și ar mai fi destule de schimbat...

2. Spectacolele sunt selectate de către mine, pe criteriul - firește! - gustului meu în materie de teatru; știu că ar suna mult mai bine să răspund "pe criteriul valorii", dar tare aș vrea să-mi spună cineva ce înseamnă exact acest lucru în materie de spectacole. Evident, încerc să aleg reprezentații care să placă și unui număr cât mai mare de oameni, dar, dacă acest lucru nu se întâmplă... îmi asum riscul. Nu eu am născocit această modalitate de selecție, dar am acceptat-o ca pe una posibilă, chiar dacă destul de obositoare pentru mine.

3. În cazul Festivalului Național, este mai mult decât normal, este aproape obligatoriu.

4. Cred că acest festival, nefiind tematic (precum, de exemplu, Festivalul de Teatru Scurt ori Festivalul de comedie), trebuie să rămână festival, și nu să devină concurs. Cu toate acestea, admit - și chiar sugerez - existența unor secțiuni dotate cu premii (vezi răspunsul de la punctul 1).

5. Publicul-țintă ar fi, în variantă ideală, întreaga populație a Bucureștiului - sau măcar acea parte din ea care mai merge, din când în când, la teatru; nu țin să am ca spectatori la festivalul "meu" doar tineri sau doar bătrâni, doar muncitori sau doar intelectuali. Îi am în vedere, însă, și pe criticii de teatru - din toată țara, nu numai din București - care joacă un rol esențial în "popularizarea" festivalului și a spectacolelor participante.

6. Ministerul Culturii și (mai modest) UNITER. Când festivalul va deveni o instituție, el va putea, desigur, să atragă și subvenții din alte surse (sponsori, organizații non-guvernamentale românești și chiar europene etc.). Personal, continui să sper.

Radu Macrinici, director al Festivalului Internațional de Teatru „Atelier”, Sfântu Gheorghe

1. Festivalul Internațional de Teatru „Atelier” de la Sfântu Gheorghe a urmărit încă de la prima sa ediție (1992) să creeze un cadru instituționalizat pentru afirmarea formelor noi de expresie teatrală, să provoace apariția acestor forme inovatoare și în teatrele de repertoriu, să stimuleze spiritul de avangardă aflat în hibernare în ultimele decenii și să reînnoade, astfel, o tradiție pe care teatrul românesc a abandonat-o, silit de contextul politic nefavorabil până în 1990, să creeze o rampă de lansare pentru tinerii artiști interesați de experiențele novatoare, să ofere companiilor particulare posibilitatea de a-și prezenta producțiile axate în principal pe înnoirea limbajului teatral, pe căutarea unor spații neconvenționale de reprezentare a textelor dramatice și nu numai. Ca să rezum, *am dorit să dau Cenușăresei șansa de a încerca pantoful Prințului.*

Aceste scopuri au fost atinse de-a lungul celor opt ediții doar atunci când montările selectate au servit programul teoretic al festivalului. Din păcate, nu întotdeauna grila de acasă s-a potrivit cu cea din târ-

gul de producții propuse de teatre. 2. Teatru-dans, teatru instrumental, teatru de gest, teatru poetic, meta-teatru, teatru în spații neconvenționale etc. Acestea sunt formele de expresie teatrală pe care mi le-am dorit prezente încă de la început în festival, iar selecția pe care o fac în calitate de inițiator și director al „Atelier”-ului a urmărit cu obstinație prezența acestora într-o proporție cât mai mare, la fiecare ediție. Aproximativ 80%, tematica și scopul festivalului sunt acoperite la fiecare ediție. Dacă oferta internă ar fi mai bogată și dacă aş avea bani să invit mai multe spectacole din afara țării, cred că procentul s-ar apropia de sută la sută.

3. Festivalul „Atelier” e recunoscut ca fiind unul dintre puținele festivaluri din țară care prezintă publicului și criticii de specialitate noutăți, premiere absolute, spectacole mai puțin cunoscute sau create special pentru acest festival. Dacă se mai întâmplă ca un spectacol care a circulat și pe la alte festivaluri să ajungă și la Sfântu Gheorghe, cu-atât mai bine teatrului românesc și lui cu-atât mai bine.

4. Prima ediție a Festivalului „Atelier” nu a fost una cu premii. După părerea mea, asemenea gen de festival-laborator trebuia să rămână „curat” din acest punct de vedere. Am ajuns la un compromis, pentru că teatrele participante își doreau foarte mult

competiția: acum există premii, dar cuantumul lor este extrem de mic, aproape simbolic.

5. Intenția mea a fost să atrag la acest festival publicul tânăr (român și maghiar) din Sfântu Gheorghe. După opt ediții, cred că am reușit chiar mai mult. Deși e vorba despre un festival de teatru neconvențional din toate punctele de vedere, nimeni nu mi s-a plâns încă de migrene, grețuri, vărsături sau de tulburări de comportament. Pentru cei care iubesc teatrul alternativ, acest festival este o sursă de inepuizabile satisfacții spirituale. Pentru ceilalți, bănuiesc că e un coșmar. Cum nu sunt gestionarul viselor urite din teatrul românesc, prefer să-i invit în primul rând pe cei din prima categorie. Nu vreau să stric somnul nimănui. Asta nu înseamnă, desigur, că anumiți neinvitați aparțin celei de-a doua categorii. Pur și simplu, n-a fost să fie încă.

6. În primul rând, Ministerul Culturii. Apoi Primăria municipiului Sfântu Gheorghe și câțiva sponsori generoși.

Festivalul „Atelier” are, însă, multe lipsuri. În primul rând, nu e susținut corespunzător de autoritățile locale. E unul din puținele puncte în care maghiarii și românii au ajuns la un consens, răspunzând prin indiferență la apelurile noastre. Un alt handicap este că festivalul e patronat de un teatru sărac (în accepția românească

Marin Moraru, Marcel Iureș și Gheorghe Dinică în *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, SMART și Teatrul Odeon (regia: Mihai Măniuțiu)

și nu poloneză a termenului), incapabil să-l susțină logistic așa cum ar merita.

Restul de lipsuri îmi aparțin: ca om de teatru, ca și cetățean al Republicii România, ca om pur și simplu.

Interviu cu **Nicolae Scarlat,** fost director al Festivalului de Teatru, Piatra Neamț, fost director executiv al Festivalului Național de Teatru

La ora aceasta nu pot vorbi despre Festivalul Național de Teatru decât la timpul trecut, pentru că - pe filiera birocratică: Ministerul Culturii, Primăria municipiului București (prin Direcția Cultură și Culte) - am primit câteva rânduri grațioase din partea domnului Vladimir Popescu-Deveselu, directorul Direcției Instituțiilor de Spectacol, prin intermediul cărora am fost anunțat că, începând cu acest an, festivalul va fi organizat de către Ministerul Culturii și UNITER. Încă de anul trecut, UNITER-ul a avut o tentativă de a prelua partea logistică, dar s-a opus primăria, mai ales că există, în cadrul ei, o structură a cărei menire este chiar logistica. Au mai existat frecșuri, nu vreau să intru în detalii. Oricum, anul trecut ne-am trezit în situația de a organiza festivalul în trei săptămâni. Motivul principal pentru această întârziere nepermisă a fost faptul că ministerul nu avea bani. Sigur că această grabă ne bună a dus la unele derogări de la regulament...

Într-un asemenea context, ați mai fi acceptat să colaborați la organizarea următoarelor ediții?

Da. Ne-am și pregătit în acest sens, dar ne-am trezit scoși din cursă. Mi se pare cel puțin bizar, pentru că acest festival a fost de la început organizat de către Ministerul Culturii, Primăria Capitalei și UNITER.

Festivalul Național a fost, la început, competitiv. Mai de curând, însă, s-a renunțat la premii...

Da, și nu știu exact cum e mai bine. Sunt partizani și pentru o formulă, și pentru cealaltă. De altfel, simpla nominalizare a unui spectacol pentru a fi prezent într-un festival de asemenea anvergură reprezintă un fel de premiu. În general, premiile apar acolo unde, în spatele lor, se află o adevărată industrie, și mă gândesc la Premiile Oscar, la Festi-

valul de la Cannes. Acolo, jocul de interese este mult mai mare.

Pe de altă parte, în România ultimilor ani, selecția, la mai toate festivalurile, nu doar la cel Național, este făcută de către un singur om...

Este firesc...

Da, dar totul stă sub semnul subiectivității unui singur om... Dacă festivalul ar fi competitiv, s-ar da posibilitatea unor ierarhizări.

Niciodată nu poți mulțumi pe toată lumea. E adevărat că înainte de 1989 existența premiilor era de înțeles, de vreme ce mai toți artiștii lucrau pentru glorie. Acum se lucrează mai mult pentru bani. Sigur, e discutabil dacă e bine sau rău.

Care este publicul-țintă al unui festival de anvergură celui Național?

De regulă, un festival național interesează mai ales specialiștii. Dar ideal ar fi ca el să intereseze mai ales publicul larg. În cele trei ediții de care ne-am ocupat, am încercat să oferim un număr cât mai mare de reprezentări pentru fiecare spectacol din provincie. Fiindcă, fără discuție, există un public bucureștean dornic de a percepe întregul fenomen teatral al țării. Din păcate, festivalul nu poate acoperi această cerință. Știm ce bătaie a fost pentru bilete, cum știm ce bătaie s-a dat și pentru invitații. Pe de altă parte, una este ca spectacolul să se joace la Sala Mare a T.N.B. și alta, la Teatrul Mic. Nu mai vorbesc de producțiile de studio. Prin urmare, dacă deocamdată publicul-țintă al Festivalului Național îl constituie specialiștii, ideea ar fi ca, măcar în anii care vin, publicul-țintă să devină cel al iubitorilor de teatru. Însă asta ar trebui să fie valabil pentru toate festivalurile, pentru că vreau să vă spun că și atunci când mă ocupam de organizarea celui de la Piatra Neamț lucrurile erau similare.

Referindu-ne la festivalul de la Piatra Neamț, despre care tocmai ați pomenit, știu că acolo ați reinnodat o tradiție. De ce ați socotit că existența lui e necesară și după 1989?

Pentru că, înainte de 1989, teatrul nemțean ajunsese să fie un privilegiat. Se aduna acolo "crema" fiecărei promoții. Nu era greu să faci teatru de calitate în asemenea condiții. După 1990 trupa se destrămase. (Numai Andrei Șerban

și completase colectivul la T.N.B. cu jumătate din actorii nemțeni!) Întrebarea care s-a pus în asemenea condiții era: "Și acum, ce facem?" Reluarea festivalului devenea vitală, atât pentru teatru, cât și pentru oraș. Am diversificat genurile, am încercat să-l facem internațional... Se pare că n-a fost rea inițiativa noastră, de vreme ce continuă să aibă loc și astăzi. Continuă să fie interesant. Continuă să fie un eveniment important.

Care erau criteriile de selecție?

Pentru că existau puțini bani, selecția nu putea fi făcută ca la marile festivaluri ale lumii. Nu ne puteam permite să colindăm lumea pentru a descoperi spectacole interesante, nu ne puteam permite să invităm colective numeroase. Făceam, însă, ca trupele invitate să nu joace doar la Piatra Neamț, ci și în alte orașe importante ale țării. Revenind la selecție, vă imaginați că nu ne puteam baza decât pe videocasete, pe informații culese de la specialiștii care mai apucau să plece prin țară.

Ați avut și surpriza de a aduce spectacole slabe?

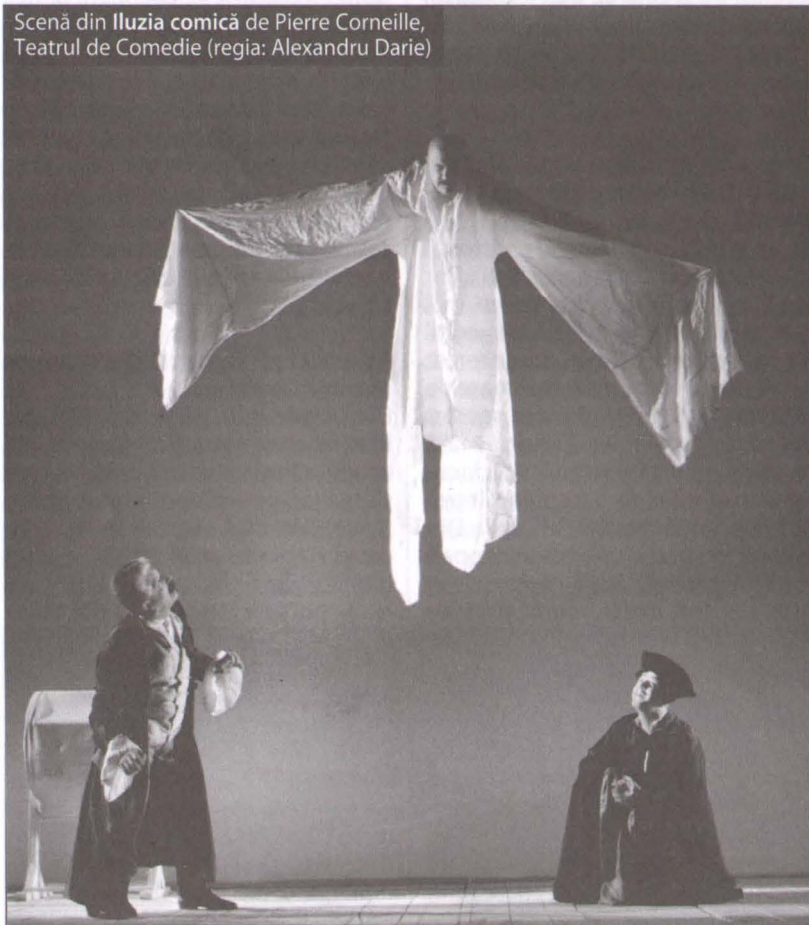
Din păcate, este inevitabil. Mai ales în asemenea condiții. Referindu-mă acum la Festivalul Național, aș vrea să mai adaug că unul dintre obiectivele sale ar fi trebuit să fie aducerea unor cronicari străini, a unor directori de burse sau de festivaluri. Nu se putea întâmpla asta din cauza întârzierii nepermise a fondurilor pentru organizarea manifestării. Un festival serios are nevoie măcar de nouă luni de pregătire, nu se poate face în câteva săptămâni. Gândiți-vă, suntem la sfârșit de iulie, probabil că selecția spectacolelor este în mare parte făcută de către doamna Alice Georgescu, dar sunt sigur că nimeni nu are încă certitudinea că festivalul va putea avea loc și la ce dată.

Aveți regrete că v-ați desprins de aceste festivaluri?

De la Piatra Neamț am plecat exact în momentul în care am simțit că lucrurile merg tot mai greu, mai ales în privința teatrului. Urmau alegerile, care aduceau după ele schimbări importante. Așa că, părăsind de bunăvoie atât teatrul cât și festivalul, nu văd de ce aș avea regrete. Cel mult, mă nedumerește faptul că nu m-a mai chemat nimeni de atunci niciodată la acel festival. Altfel, ce regrete să am? Voi deveni un fericit spectator al Festivalului Național. Atâta tot. Îmi pare rău că nu am regrete. Nu-mi plac.

1. Considerați că scopul și tematica festivalurilor românești actuale sunt acoperite întotdeauna de realitate (prin spectacolele prezente)?
2. Credeți că e mai bine ca un festival să fie competitiv sau necompetitiv?
3. Vi se pare normal ca un spectacol să fie prezent în mai multe festivaluri?
4. Aveți probleme în legătură cu păstrarea obiectivității în scris, în cazul în care, invitat fiind la un festival, vă bucurați, pe lângă înlesnirile materiale, și de prietenia gazdelor? Cum procedați?
5. Cum ar putea fi îmbunătățite festivalurile la care ați asistat?

Scenă din **Iluzia comică** de Pierre Corneille, Teatrul de Comedie (regia: Alexandru Darie)

„VĂZĂTORI”

Florica Ichim

1. Nu întotdeauna, dar în cele mai multe dintre cazuri.
2. Competitiv.
3. Bineînțeles. Dacă spectacolul este bun, de ce nu s-ar bucura de el publicul din mai multe localități?
4. Fiind căsătorită cu un actor, având prieteni apropiați între interpreți, regizori, scenografi, dramaturgi, problema obiectivității am rezolvat-o definitiv și neclintit de la începuturile profesiei. Cu orice risc.
5. Fiecare dintre festivaluri a avut hibeile lui. Pentru ca să răspund

corect, ar fi necesară o analiză atentă și o tratare nuanțată, ceea ce nu este cazul aici. În plus, în stagiunea ce a trecut nu am participat la îndeajuns de multe festivaluri ca să pot face comparații și delimitări, iar de dat cu părerea, în general, nu obișnuiesc.

Doru Mareș

1. Dacă festivalul teatral românesc de după 1990 este un substitut fericit al turneului teatral, atunci pariul său este integral acoperit, indiferent de valoarea spectacolelor prezentate. Dacă, însă, festivalul are un pariu bine determinat prin regulament, atunci scopul său e de multe ori ratat, dacă nu disimulat în spatele unei

ambiguități bune ca pavază pentru organizatori. Din punctul de vedere al publicului, personalitatea festivalului, decurgând din regulament, devine interesantă pe măsura maturizării evenimentului. Pentru geografia României teatrale, relevante sunt doar festivalurile cu personalitate distinctă și bine acoperită axiologic, cum sunt cele de la Piatra Neamț, Sfântu Gheorghe sau Gala Tănărului Actor, mutată acum la Mangalia. E trist că, deocamdată, etalonul festivalier negativ rămâne Festivalul Național de Teatru din București, fost „I.L. Caragiale”, tocmai prin lipsa personalității și a perspectivei.

2. Starea de normalitate este festivalul necompetitiv. Pe de altă parte, oricât ai participa afectiv la un meci de fotbal amical, el comportă o doză de plictis, în comparație cu meciurile din diferitele cupe. Încărcarea emoțională impusă de o competiție rămâne nu doar un factor de piață, dar și de concentrare sporită a actanților. Și, apoi, un pic de „scandal” nu strică. Indiferent de opțiunile unui juriu, acestea garantează un set de discuții în continuarea unui festival, care (pozitive ori negative), nu fac decât să îi prelungească respirația dincolo de căderea ultimei cortine.

3. Da, în măsura în care se potrivește cu pariul festivalului. Da, oricum, până la urmă: contează publicurile locale, nu-i așa? E drept, de ce să le obligi, uneori, din meschine rațiuni de culise, să înghită tot felul de ratări?... Asta e altă problemă.

4. Cu asta, nu. Cu ce urmează scrisului, da. De ce nu or fi înțelegând unii că prietenește e să îi spui celui cu care te vezi că are pantalonii descheiați, nu să îl lași să își fluture prohabul liber, pe bulevard?...

5. Aveți destul spațiu când formulați o asemenea întrebare? Mini-index: calitatea spectacolelor, adecvarea juriilor la cerințele regulamentelor, nuclee specializate de relații cu publicul/presa, calitatea serviciilor plătite/oferte, știința construcției de imagine (de obicei, nu există nici măcar un fotograf de nunți, ce să mai vorbim de informații detaliate despre fiecare trupă), ingeniozitatea relațiilor cu sursele generatoare de fonduri, știința de a fi gazdă (în antichitate exista un sfânt cult al ospetiei!), participarea trupelor-gazdă (individualizată) la întregul numit festival, abilitatea funcțională de a formula invitații ș.a.m.d. Nu puteți organiza un colocviu pe această temă cu directorii de festivaluri și oamenii de teatru interesați?

1. Realitatea spectacologică a festivalurilor teatrale de la noi concordă de foarte puține ori integral cu tematica declarată de organizatori (fapt suplinit, uneori, de secțiunea teoretică: desigur, acolo unde ea există). Lucru de înțeles dacă ne gândim că oferta de spectacol a scăzut drastic, calitativ și numeric, în ultimele două stagii. De altfel – pe lângă marile greutăți financiare –, acesta este și motivul pentru care câteva festivaluri au dispărut sau și-au modificat pe parcurs structura. Cât despre scopurile festivalurilor, acestea nu sunt întotdeauna foarte clar precizate (cu câteva excepții, dintre care aș aminti, pentru că îl cunosc mai bine decât pe altele, Festivalul de Teatru de la Piatra Neamț, ale cărui criterii de jurizare au, în deschiderea listei, „curajul de asumare a riscului estetic”).

2. Sunt avantaje și dezavantaje și într-un caz, și în altul. Cred, totuși, că, ținând cont și de natura festivalurilor (n-or să se acorde premii la Festivalul Național de Teatru, de exemplu, a cărui selecție e menită să fie, prin ea însăși, o garanție a valorii), cele competitive sunt mai dinamice, mai tensionate – suspansul are și el farmecul lui, nu-i așa? – și îi motivează pe participanți, răsplătind în mod explicit eforturile lor.

3. Da, un spectacol trebuie să fie liber să participe la toate festivalurile la care este invitat. Ce nu mi se pare normal este ca invitațiile respective să fie făcute pe alte criterii decât valoarea spectacolului și adevărea lui la tematica festivalului.

4. Într-o lume normală, invitații unui festival nu s-ar afla niciodată în postura umiltoare de a datora gazdelor cheltuielile legate de prezența lor

acolo. Cum noi nu trăim într-o lume tocmai normală, am învățat, și unii și alții, gazde și invitați, să ne adaptăm: organizatorii festivalurilor știu că, dacă vor o asistență numeroasă, o mediatizare și o evaluare a manifestării, trebuie să asigure prezența presei și a criticilor, iar cei din urmă știu că invitația înseamnă că prezența lor e dorită, fără ca asta să implice vreo altă servitudine decât reflectarea în scris a celor văzute. Cât despre prieteni, mă încăpățânez să cred că singura atitudine corectă față de ei este sinceritatea, chiar dacă asta înseamnă, în cazuri extreme, să-i pierzi.

6. Multe ar fi căile prin care s-ar putea ameliora și forma, și fondul festivalurilor de teatru de la noi. În mod normal, ar trebui să existe oameni plătiți ca să dea astfel de sfaturi. Cred, totuși, că o condiție *sine qua non* pentru îmbunătățirea acestora ar fi cunoașterea din timp a cuantumului bugetar de care dispune teatrul organizator, în vederea bunei estimări a tuturor datelor proiectului. Ceea ce se întâmplă foarte rar, dacă nu chiar deloc, în mișcarea teatrală românească. De unde, schimbări de ultimă oră, anulări de spectacole, improvizatii și jonglerii organizatorice demne de o cauză mai bună. Din păcate, ne aflăm încă în faza în care se pune problema existenței festivalurilor de teatru. Va mai dura până când acestea își vor fixa fiecare o personalitate proprie.

Ion Parhon

1. Realitatea românească este de nedescris și de neacoperit. La fel și în cazul festivalurilor teatrale, când, uneori, așa-zisa tematică devine o simplă etichetă, ignorată de către organizatori și participanți, dar

"benefică" discuțiilor, adeseori interminabile pe această temă.

2. Festivalurile sunt, oricum, competitive, căci ispita comparației este profund omenească și greu de înălțurat. Numai că, prin natura sa, arta se opune cuantificărilor brutale și ierarhizărilor păgubitoare prin exces de subiectivism, prin facilitate și infidelitate. Totodată, în casa Thaliei, dezbinată de o dihonie de la care nici critica nu face excepție, concursurile cu premii nu fac decât să întrețină buruiana scandalului și a suspiciunii. Pe de altă parte, însă, premiile au rolul lor, stimulat, și pot aduce câte o mică bucurie în casa celor merituosi, chiar dacă, în chip paradoxal, valoarea lor bănească tinde să devină umiltoare pentru protagoniști și pentru artă în general. Nu văd de ce s-ar generaliza o metodologie sau alta. La festivalurile de la Arad, Craiova, Sibiu nu se acordă premii. La cele de la Piatra Neamț sau Oradea se acordă. La Festivalul Național de Teatru au loc discuții cu privire la acest aspect. Ține și asta de o varietate, nu-i așa?

3. Nu e normal, mai ales atunci când criteriile de selecție sunt oculte. În cazul unor spectacole foarte bune, anormalitatea pălește, însă, în fața bucuriei publicului de a fi la curent cu vârful unei stagiuni.

4. La Bistrița și la Sfântu Gheorghe nu am fost invitat (și) în calitate de... "prieteni ai casei", dar faptul nu m-a împiedicat să apreciez sârgul organizatoric al gazdelor. La Craiova, de pildă, gazdele manifestă același... coeficient de prietenie pentru toți invitații. Prietenia mea veche cu Emil Boroghină, bizuită mai întâi de toate pe respect profesional, nu m-a împiedicat să observ faptul că ultima ediție a Festivalului Internațional "Shakespeare" a fost mai săracă

Scenă din *Nuntă însângărată* după F. Garcia Lorca, Ansamblul de dansuri „Háromszék” din Sfântu Gheorghe (regia: Bocsárdi Laszlo)

decât celelalte. Cosmetizarea judecă-
ților de valoare în numele prieteniei
este păgubitoare atât pentru ju-
decăți, cât și pentru prietenie.

5. Mai întâi, în cazul tuturor festiva-
lurilor, printr-o selecție mult mai exi-
gentă. Apoi, prin decalarea unor date
de desfășurare a manifestărilor, cu
efect direct în ceea ce privește parti-
ciparea colectivelor artistice și o mai
bună mediatizare a fiecărui festival.
Renunțarea la unele festivaluri care
nu au un profil bine conturat, nu au
criterii, nu au audiență, nu au bani,
dar dispun de orgolii și pretenții
nesusținute în plan intelectual și
organizatoric. Renunțarea sau redu-
cerea numărului de premii, acolo
unde, ca pe vremuri la Festivalul
Filmului de la Moscova, numărul pre-
miilor tinde să-l întrecă pe cel al
participanților. Atragerea în *staff*-ul
organizatoric a unor oameni de cul-
tură autentici, care să se implice în
tot ceea ce are legătură cu ținuta
manifestării. Preluarea celor mai va-
loroase spectacole din festivaluri de
către televiziune, astfel încât ele să
poată intra în conștiința unui public
cât mai larg, sporind și în acest fel
prestigiul instituțional al acestor fes-
tivaluri, puterea lor de penetrație,
aportul la viața culturală a țării.

Victor Parhon

1. Nu.
2. De la caz la caz. Dacă e un festival
național, e bine să fie competitiv.
Dacă e un festival de gen, poate fi, de
asemenea, competitiv. Nu este obli-
gatoriu să fie competitiv dacă tema-
tica festivalului are în vedere dra-
maturgia românească și pe cea

străină, clasică sau contemporană. În
orice caz, nu în acordarea sau neacor-
darea premiilor stă o discuție se-
rioasă despre festivaluri. Dacă există
bani, e bine ca ei să fie acordați, într-o
lume și așa mult prea săracă și cu
bucurii mult prea puține.

3. De ce nu? Dacă criteriile de selecție
îi legitimează participarea, poate fi
prezent și la cinci festivaluri într-un
an. Și nu credeți că e preferabil să fie
prezent la cinci festivaluri, decât să
nu fie la nici unul?

4. Cine gândește că lipsa obiecti-
vității unui critic începe de la accep-
tarea unei cafele, e mai bine să scrie
despre altceva.

5. E mult de spus. Nu numai printr-o
selecție mai riguroasă, ci și printr-o
programare mai realistă. Și de aceas-
ta s-ar lega existența fondurilor din
timp, pentru că nu te poți întinde
decât atât cât ți-e plapuma. Dacă tu
contezi pe, să zicem, ditamai cerga și
te trezești, finalmente, cu o păturică
de copil?! Dezordinea generală care
există încă în domeniul festivalurilor
noastre teatrale nu face decât să o
reflecte pe cea din economie și nu
cred că va fi rezolvată decât o dată cu
constituirea unor conturi speciale
pentru festivaluri, în care banii să fie
virați din timp.

Ludmila Patlanjoglu

1. Nu.
2. Competitiv.
3. Da. Când sunt spectacole bune și
răspund scopului și tematicii festiva-
lului la care sunt invitate.
4. "Înlesnirile materiale" și "prietenia
gazdelor" nu îmi afectează "obiectiv-
itatea în scris". Însă când s-a întâmplat

să fiu agresată *post festum* (fiind vorba
de festival), am reacționat cu duritate.
5. Să țină seama de observațiile criti-
cilor atât organizatorii, cât și finan-
țatorii. Atunci când scopul și temati-
ca unui festival nu sunt acoperite de
realitate, organizatorii să fie schim-
bați, iar fondurile să fie redirijate.

Dumitru Solomon

1. Considerați că scopul și temati-
ca... acoperă...?

Păi, să considerăm împreună: când
în țarcul "teatrului scurt" intră spec-
tacole de o oră și jumătate, cam tot
atât cât durează spectacolele "nor-
male", adică așa-zisul (sau nezisul)
"teatru lung", când la "Atelier"
pătrunde *Job* de la Târgu-Mureș,
care e un spectacol așezat, riguros,
geometric, ba ia chiar și două premii
(am fost în juriu, dar n-am avut
încotro: deși nu de "atelier", specta-
colul e bun!), când la un festival cu
specific declarat "neprofesionist" se
prezintă o trupă (nu rea, dar) profe-
sionistă, venită, hăt, de la Tiraspol,
când la "Teatru-Imagine" se înfățișau
alcătuiți care erau fie numai teatru
fără imagine, fie numai imagine fără
teatru, când la Festivalul de la Sibiu
intitulat "Alternative" e invitat și
Hamlet al lui Liviu Ciulei, care numai
"alternativ" nu se poate numi (noroc
că montarea nu era gata și n-a mai
venit, căci, altfel, s-ar fi convenit
schimbarea titlaturii festivalului...) etc.,
poate fi vorba de acoperire? Și,
totuși, mă întreb, o acoperire totală
nu înseamnă lipsă de aer, sufocare,
precum o pernă apăsată pe gura
bietului festival?

2. Mai bine competitiv sau ne...?

Mai bine e cum l-au conceput cre-
atorii lui.

3. Vi se pare normal...?

Nu mi se pare normal (de la normă,
pe care o stabilesc cei care fac festi-
valul), dar mi se pare natural (în natu-
ra lucrurilor și a... slăbiciunilor
omenești).

4. Aveți probleme...?

N-am nici un fel de probleme, în-
trucât am renunțat de mult la vo-
luptatea exercițiului critic, care com-
portă toate riscurile cu puțință. Ceea
ce nu înseamnă că acum am mai
mulți prieteni...

5. Cum ar putea fi îmbunătățite...?

Numai îmbunătățind valoarea (re-
pertoriului, organizării, serviciilor,
relației cu invitații, simpatiei ge-
nerale...)

Anchetă realizată de
**Mirona Hărăbor și
Marinela Țepuș**

Scenă din *Dragostea în hala de pește*
de I. Horowitz, T.N.B. (regia: Ion Cojar)